

András Imre S. J.

A SEGÍTŐ MÁRIA NÉPE VAGYUNK

II. János Pál pápa a magyarok meglátogatására készülve határozott képet formált magának a magyar valóságról, és beszédeiben hangsúlyozottan kiemelte a Mária tisztelet különös jelentőségét a magyar keresztények számára.

A magyar társadalom szétszakítottságát szemlélve azt mondta: Mária, az isteni Fiát karjaiba ölelő édesanya, járjon közbe a nemzet megújulásáért, a társadalom és a családi élet megszilárdulásáért, ami „az emberiség egyik legértékesebb java” (vö. Familiaris Consortio 1). Szűz Mária, az egyház Édesanyja legyen a család-egyház anyja is. Az ő anyai oltalma alatt minden keresztény család legyen kis-egyház, amelyben felragyog Krisztus egyházának misztériuma. „Minden magyar hívő hirdeti, hogy a Fia dicsőségében való részvétele által felmagasztalt anya, a Magyarok Nagyasszonya: Magna Domina Hungarorum. Ezt hirdetik annyi nemzedéken át. Mária Krisztus anyja és a mi Édesanyánk nemzedékről-nemzedékre!”

Felidézte a Titkos Jelenések Asszonyát, aki harcba szállt a sárkánnyal és megjegyezte, hogy ez az apokaliptikus harc a magyar földön is lezajlott a történelem folyamán a török elleni harcban és az elmúlt negyven év alatt, amikor egy vasöklű szervezet ateista álkultúrát és életformát kényszerített a nemzetre. Ezekhez a külső erőkhöz, melyek fellázdak az asszony és Fia ellen, csatlakozott a rosszra való hajlam, az Isten országával szembeni gyűlölködés csírája. Ez széttroncsolja az emberi lelket, és sajnos a hívőket is magával ragadja a hitetlenség és a bűn szakadékaiba. A Szűzanya tisztelete tehát, ugyanúgy, mint a keresztény hit megtartása, nem pusztán a hagyomány valamiféle érzelmi része, hanem olyan szilárd tájékozódás mely mindennek középpontjába Istent, az örök üdvösség forrását helyezi az egyházzal való állandó és hűséges közösségben. „Dicséret és hódolat neked, ó Mária, aki anyai szeretetteddel megadtad ennek a népnek azt a kiváltságot, hogy osztozzék hűségében isteni Fiad, Krisztus iránt!” Pécsi beszédét ezzel a fohással fejezte be: „Magyarok Nagyasszonya, a magyarok és Magyarország Királynéja, mentsd meg ezt a népet, mely rád hagyatkozik.”

A Mária tisztelet a magyaroknál azért is hagyományosan erős – állapítja meg Szántó Konrád ferences történész –, mert a keresztény tartalom megőrizte az ősi magyar hitvilágnak egy elemét: a mennybe felvett Királyné, a Nagyasszony, hasonlít az Égi Asszonyhoz, akit a magyar hitvilág, Emnek, Emesu-nak, Emesének hívott. A magyar hitvilág szerint Emesétől született a Fényes Nap, aki fényvel árasztotta el anyját és a világot.

A magyar nép megszerette az égi királynőt, a Nagyboldogasszonyt. Szent István templomokat építtetett tiszteletére, nevét emlegetve a magyarok tisztelettel meghajtották a fejüket. Szent István a kereszténység biztosításának s egyúttal az ország fennmaradásának gondja közepette ajánlotta fel Máriának országát. A török idők viszontagságai közepette született egykori ősi nemzeti himnuszunk, a Boldogasszony Anyánk. A történelem ránk hagyományozta, hogy a török ellen vívott számtalan csatában szokásban volt Jézusnak és Máriának nevét használni csatakiáltásként. Ismeretes az is, hogy éppen a török ellen vívott csaták során milyen nagy szerepük volt az akkori Mária kongreganistáknak. Mária kongreganistának lenni akkoriban nem hitbuzgalmi egyesületi tagságot jelentett, hanem elkötelezett világi keresztény életet.

A Mária tisztelet hiterősítő példájának vehetjük a legújabb időkből azt a tényt, hogy a magyar egyházmegyei papság és a világi hívők nagymúltú Máriás mozgalma, a Regnum Marianum töretlenül átélte a kommunista idők egyházüldözésének számos kirakatperét s újra él és virágzik.

A nemzet sorsával összefonódott magyar Mária tiszteletnek klasszikusan szép dokumentuma Esterházy Pál nádor, 1700 körül írt, ismert imája. Hadd idézzünk belőle néhány mondatot:

„Emlékezzél meg, Istennek dicsőséges Anyja, magyarok Nagyasszonya, szentséges szűz Mária! Emlékezzél meg örökségedről, melyet hű szolgád, első királyunk és apostolunk, Szent István, neked följánlott és végrendeletében reád hagyott. Tekints kegyes arccal országodra és dicső érdemeiddel légy szószólónk és közbenjárónk szent Fiadnál, Jézus Krisztusnál. Hozzád kiáltottak őseink és minden ínségükből kiszabadultak, mert éber szemed folyton-folyvást vigyázott örökségedre, mindörökké áldott Nagyasszonyunk! Ezt mi biztosra vettük, ezért gyakran folyamodtunk hozzád és tapasztalásból tudjuk és mondhatjuk, hogy éretted áldott meg minket az Úr. Ez a remény éltet most is, ez a bizalom lelkesít, hogy oltalmadban keressünk menedéket mi, a te néped, örökséged és nyájad, akiket szentséges Fiadról keresztényeknek neveznek; különös pártfogásodért pedig hazánkat Mária országának hívjuk és valljuk... Jó Anyánk! Te uralkodjál felettünk és szent Fiad, Jézus Krisztus, a mi Üdvözítőnk. Fogadd kegyesen hódoló szívünk esdeklését, melyet színed elé terjesztettünk, hogy közbenjárásoddal megsegítve, a jelen élet viszontagságai után, a síron túl, az örökkévalóság boldogságára juthassunk.”

Az imádság szerzője fiatal korában, 1663-ban Zrínyi Miklóssal harcolt a török ellen. Szűz Mária iránti tiszteletéről két imakönyve tanúskodik, a *Harmonia coelestis* c. műve pedig (Bécs 1711), a magyar egyházi zene történetében volt jelentős lépés. Esterházy Pál nádor Mária kongreganista volt.

A magyar nép vallásos életében nagy szerepet kapnak a búcsújáró helyek, a katolikus magyarok tömeges találkozásának visszatérő alkalmai. Figyelemre méltó, hogy a mintegy hatvan jelentősebb búcsújáró helyünk szinte kivétel nélkül mind Mária tiszteletét terjeszti. A Mária tisztelet és a keresztény hit közéleti összefonódásának ismert esete a csíksomlyói búcsú története: 1567-ben, tehát csupán 41 évvel a mohácsi csata után, az önállósult Erdélyben, a hatalom megszilárdításán dolgozó fejedelmek felvették az új hitet, és a „*cuius regio, eius religio*” (aki ural-

kodik a tartományban, az szabja meg a felekezetet) elve alapján alattvalóikat is kényszeríteni próbálták az új hit felvételére. János Zsigmond fejedelem, Zápolya János fia, az unitárius vallást próbálta meghonosítani holland házi orvosa, Blandrata György befolyására. A fejedelem székhelyétől meglehetősen távolságban élő székelyek egy része azonban azt írta vissza a fejedelemnek, hogy ők jól megvannak őseik hitében és nem kívánnak rajta változtatni. A hitújító házi orvos ki-
eszközölte a fejedelemtől, hogy katonaság kiküldésével szorítsa engedelmességre az ellenszegülő székelyeket. Azok viszont a Hargita Tolvajos-tető nevű hágyójánál gyülekeztek, hogy szembe szálljanak a fejedelem seregével. Az asszonyokat és gyerekeket Csíksomlyóra küldték, abba a ferences templomba, melyet Hunyadi János építtetett nekük a katonai szolgálatban tanúsított vitézségükért. Ott imádkoztak az összecsapás szerencsés kimeneteléért, míg a férfiak – egy régi krónikás szerint – „elszánván vagyonaikat és életüket hitük oltalmára”, várták a fejedelem seregét. A helyi viszonyokat jól ismerő székelyek egy útszűkület bejáratánál az utakra döntötték az előre bevágott hatalmas fenyőfákat, megakadályozva ezáltal a visszavonulást, és az erdő védelméből szétverték a büntető expedíciót. Ennek a vallási és közéleti eseménynek emlékére ülik meg azóta is, vallási és nemzeti eseményként a csíksomlyói búcsút.

Az ökumenikus összefogás a magyar kereszténység számára létfontosságú. A magyar Mária tiszteletnek sajátosan nemzeti jellege inspirálhatta a pápát arra, hogy a Mária tisztelet érdekében magyarországi látogatása során egy egészen szokatlan ökumenikus felhívást tegyen: a Mária tisztelet legyen Magyarországon a felekezeti nemzeti egység lelki és társadalmi munkálásának alapja: „A hiteles Mária tisztelet nem választja szét a keresztényeket, hanem egyesíti őket. Teljes szívemből kívánom, hogy a Boldogságos Szűz tisztelete segítse elő a keresztények egymáshoz való közeledését hazátokban.” „Miért nem nézünk rá valamennyien - idézte a Máriával foglalkozó zsinati dokumentumot – mint közös anyánkra, ki Isten családjának egységéért imádkozik, ki előttünk jár ama tanúk hosszú sorának élén, akik hisznek az egy Úrban, Isten Fiában, aki a Szentlélek által az ő szűzi méhében fogantatott?” (Redemptoris Mater 30.). A magyarok Nagyasszonyához és Pátrónájához könyörögtek atyáitok, zászlókra, érmekre verték a képét. A múltbeli és az újabb üldözésekben egyaránt Mária oltalmazta a hívő magyarságot. Ennek a célnak elérése a magyar kereszténység számára létfontosságú.

Ismerjük a protestánsok nehézségeit a Mária tisztelettel szemben. Még napjainkban is felbukkan a bálványimádás vádja, mely ellen már Pázmány Péter is védekezett (Öt levél, 47. o.). Ugyanakkor pl. 1948-ban Mindszenty Mária évi rendezvényein, vagy a Csíksomlyó-i búcsúkon nagy számmal vettek és vesznek részt protestáns testvérek is. A makacsul fennmaradó felekezeti feszültség gyökere valószínűleg nem a dogmatikai, hitelvi téren, hanem éppen a nemzeti kérdésben van. Már a reformáció idején (gondoljuk Sztárai Mihály sárvári prédikátor könyvére „Az országban való sok romlások okairól” (melyre Pázmány a Felelet-et írta), a katolikusok és a reformátusok között állandó a felekezeti versengés afölött, hogy ki a jobb hazafi. A reformátusok szívesen mondják ma is magukat a „magyar vallás” híveinek. Nem bocsátkozunk vitába afölött. Móricz Zsigmond, maga is református ember, úgy kommentálta ezt az önbesorolást az 1917-ben megjelent

„A magyar kálvinizmus válsága“ c. tanulmányában: a magyar kálvinizmus annyira kötődik a magyarsághoz, hogy hitelvi megalapozásra már nincs is szüksége. Az evangéliumnak a nemzeti értékrenddel való keverése/pótlása lett volna tehát Móricz szerint az akkori válság előidéző oka. Ebben a kérdésben számunkra igazán fontos az a belátás, hogy a nemzeti hasznosság szempontja milyen mélyen behatolt a magyar vallási életbe. Éppen ezért nagyon találó a pápa útmutatása: a Mária tiszteletet, a magyar katolikus vallásosságnak ez a fontos megnyilvánulását, ne iktassuk ki ökumenikus kapcsolatainkból, mintegy tapintatból a protestánsok idegenkedése miatt, hanem éppen az idegenkedés feloldása céljából mutassuk be protestáns testvéreinknek a Mária tiszteletünket mint erőforrásunkat, de tisztítsuk meg azoktól a folklór elemektől, melyek jogos kritikát válthatnak ki belőlük. Keresnünk kell tehát, hogyan lehetne a Mária tiszteletet a lelki élet helyes foglalatává, „hitelessé“ tenni, hogy éppen a magyar vallásosságnak ez a sajátos jellege segítse elő a vallási összefogást, melyet Jézus főpapi imájában külön is kért számunkra az Atyától. Lehet, hogy egyeseknek – belefáradva az évszázados felekezeti vitákba – a cél túl messzinek tűnik, de ne felejtsük el: a protestáns keresztényekkel való összefogás a katolikusok számára nem valami nagylelkű gesztus, leereszkedés, hanem az Úr parancsa, melyre a szinodus azt mondta, hogy előfeltetele az új-evangelizálásnak.

Imre András SJ

Die Marienverehrung in Ungarn

Die Marienverehrung weist bei vielen Nationen eine eigene nationale Note auf. Maria wird in Ungarn als Patrona Hungariae verehrt, ebenso aber auch in Österreich, Deutschland, Polen usw. als Patrona Austriae, Gemaniae, Poloniae usw. Volkskundler vermuten, dass die Marienverehrung in Ungarn sogar einige Elemente der nationalen Kultur aus der Zeit vor der Annahme des Christentums enthält. Ein wesentliches Merkmal der Marienverehrung in Ungarn ist die seit Jahrhunderten verankerte Überzeugung des Volkes, dass Maria im Besonderen Fürsprecherin für die Bewahrung des Christentums sei.

